

УДК 347.65/68:347.78

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЗАХИСТУ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ АВТОРА

Євгенія ФЕСЕНКО,

здобувач кафедри цивільного права № 2

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

SUMMARY

The article is devoted to the debatable questions ensuring the protection to moral rights of the author. It is realized characteristic of modern understanding of civil liability. Analyzed law enforcement practice of Ukraine to violating of copyright. Found that the plagiarism is one of the most common violations of moral rights of author. Disclosed methods for copyright protection including against plagiarism. This investigation contributed to formation of theoretical conclusions and practical proposals that aimed at improvement of the mechanism of prevent copyright violations and real protection of the moral rights of the author.

Key words: copyright violation, civil liability, protection of the moral rights of the author.

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено дослідженню спірних питань забезпечення захисту особистих немайнових прав автора. Охарактеризовано сучасне розуміння цивільно-правової відповідальності. Проаналізовано правозастосовну практику України щодо порушення авторських прав. З'ясовано, що одним із найпоширеніших порушень особистих немайнових прав автора є плагіат. Розкрито способи захисту, які можуть застосовуватись у разі порушення авторських прав, зокрема від плагіату. Проведене дослідження сприяло формуванню теоретичних висновків і практичних пропозицій, направлених на вдосконалення механізму припинення порушень авторського права і реального захисту особистих немайнових прав автора.

Ключові слова: порушення авторських прав, цивільно-правова відповідальність, захист особистих немайнових прав автора.

Постановка проблеми. Видається цілком природною та обставина, що сучасні інноваційні технології пронизують усі сфери життєдіяльності українського суспільства і держави загалом. Завдяки науково-технічному прогресу розвиваються такі сфери, як, наприклад, фінансова, гуманітарна, виробнича, торгівельна. Безперечно, співробітництво в цих сферах потребує відповідного правового забезпечення, зокрема охорони об'єктів інтелектуальної власності, застосування різноманітних форм юридичної відповідальності за порушення особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права тощо.

Актуальність теми. Важливим питанням сьогодення, яке заслуговує на особливу увагу, є порушення особистих немайнових прав авторів та їх захист. Адже від кваліфікації порушених залежить юридична відповідальність, яка покладається на правопорушника. А відповідальність, яка загальновідомо, є одним із засобів впливу на учасників правовідносин, зокрема у сфері авторського права.

Потрібно зазначити, що незважаючи на те, що за останні роки законодавство у сфері охорони прав інтелектуальної власності зазнало суттєвих змін і наповнилося новим змістом, досі залишаються неврегульованими деякі базові питання, пов'язані із захистом особистих немайнових прав авторів. Так, законодавство України не містить окремо визначення поняття «порушення прав інтелектуальної власності», у цивілістичній доктрині відсутня єдність щодо визначення поняття «цивільно-правова відповідальність», пропонуються різні бачення поняття «правовий захист» тощо. А ці питання є вельми важливими для вирішення інших складних питань, пов'язаних із захистом особистих немайнових прав авторів.

Метою статті є аналіз сучасного стану національного законодавства щодо виявлення проблемних питань у теорії і на практиці, пов'язаних із захистом особистих немайнових прав авторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здійснення правового захисту сприяє настанню таких позитивних

обставин: відновлення первинного стану потерпілого; припинення порушення шляхом позбавлення події сили регулятивного юридичного факту; охоронно-забезпечувальна дія шляхом створення додаткових правових умов для безперешкодного здійснення порушених прав та інтересів; еквівалентна компенсація порушених прав.

Доцільні способи та засоби захисту авторських прав обираються залежно від виду правопорушення. Під правопорушенням у теорії права розуміється суспільно-небезпечне або шкідливе діяння (дія або бездіяльність), яке порушує норму права. Його характерною особливістю є протиправність дії або бездіяльності суб'єкта суспільних відносин [1].

Окремо поняття «порушення прав інтелектуальної власності» у законодавстві України, на жаль, чітко не сформульовано. Слушною видається думка О.А. Підпригори, яка зазначала, що порушенням права інтелектуальної власності потрібно визнавати будь-яке посягання на це право [2]. Р.Б. Шишка пропонує порушенням права інтелектуальної власності вважати таке діяння, яке передбачене нормою права, але призводить до негативних для потерпілої особи наслідків і можливості застосування способу і форм захисту суб'єктивного права чи охоронюваного інтересу [3]. На нашу ж думку, на законодавчому рівні варто закріпити загальні критерії, які б допомогли у судовій практиці кваліфікувати певні дії як посягання на права інтелектуальної власності, оскільки важко визначитися з тим, що саме потрібно розуміти під посяганням на права інтелектуальної власності у зв'язку з відсутністю будь-яких визначень у законодавстві.

Протиправна дія чи бездіяльність особи, яка порушує норми авторського права чи умови авторського договору, є підставою для притягнення особи до цивільно-правової відповідальності за порушення авторського права.

У цивілістичній доктрині відсутня єдність щодо визначення поняття цивільно-правової відповідальності. Так, Н.Т. Петрицин розглядає цивільно-правову відповідаль-

ність як самостійний вид юридичної відповідальності, який полягає у застосуванні державного примусу до правопорушника шляхом позбавлення певних благ чи покладення на нього обов'язків майнового характеру. До правопорушника застосовуються санкції майнового характеру, які спрямовані на відновлення порушених прав та полягають у відшкодуванні збитків, стягненні неустойки чи пені [4]. Вітчизняні вчені (Р.С. Стефанчук, Ю.О. Заїка, Р.Б. Шишка) надають схожі визначення.

У зв'язку з оновленням вітчизняного цивільного законодавства виникає потреба критичного ставлення до окремих його положень. Так, Д.А. Гирко пропонує розглядати цивільно-правову відповідальність як «самостійний вид юридичної відповідальності, який полягає у застосуванні на підставі рішення суду державного примусу до особи, яка не виконала цивільно-правове зобов'язання, виконала його неналежним чином або вчинила інше цивільне правопорушення, шляхом позбавлення цієї особи певних благ чи покладення на неї обов'язків майнового характеру для відновлення чи компенсації порушеного права потерпілої особи <...>». Учена зауважує, що цивільно-правова відповідальність за порушення авторського права – це специфічний різновид цивільно-правової відповідальності, і, комплексно дослідивши це питання у своїй науковій роботі, робить висновок, у якому визначає особливості цивільно-правової відповідальності за порушення авторського права. Ними, на її думку, з якою ми цілком погоджуємося, є, «<...> по-перше, передбачена законом можливість суб'єктів авторського права самостійно визначити підстави та форми цивільно-правової відповідальності шляхом укладання авторського договору (договірна відповідальність); по-друге, позадоговірна відповідальність полягає у застосуванні до правопорушника не лише таких загальних форм цивільно-правової відповідальності, як відшкодування збитків, моральної шкоди чи сплати неустойки, а й деяких специфічних, зокрема стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права, або виплату позивачеві одноразової грошової компенсації» [5].

Також звертаємо увагу на те, що в юридичній науці пропонуються різні бачення поняття правового захисту. Деякі вчені вважають, що захист цивільних прав і законних інтересів полягає в реалізації юридичних санкцій цивільно-правових норм компетентним органом або безпосередньо управомоченою чи зобов'язаною особою у правовідносинах для здійснення суб'єктивних прав і законних інтересів у разі, коли останні оскаржуються ким-небудь або порушені [6].

Інші науковці під захистом прав та законних інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності розуміють передбачені законом заходи щодо їх визнання та поновлення, припинення їх порушення, застосування до правопорушників заходів юридичної відповідальності [7].

А ось, наприклад, О. Орлюк захист прав розглядає як у широкому, так і у вузькому значеннях. У вузькому розумінні йдеться лише про процес захисту порушених прав інтелектуальної власності, і не має значення, які форми та методи захисту обираються: юрисдикційні чи неюрисдикційні. У широкому ж розумінні йдеться не лише про реалізацію самого процесу захисту, а і про весь правовий механізм реалізації прав інтелектуальної власності, його легалізацію в установленому законом порядку, використання будь-яким способом, передбаченим законом, та, відповідно, захист за умов, що такі права інтелектуальної власності будуть порушені [8].

Велике значення має визначення способів захисту, що можуть застосовуватись у разі порушення авторських прав, адже неправильне їх обрання може негативно позначитись на ефективності захисту.

Так, Р.Б. Шишка поділяє способи захисту порушених прав на:

- загальні – передбачені в Цивільному кодексі України, господарсько-правові, що виражаються в інститутах оперативно-господарчих та господарчо-управлінських санкцій;
- спеціальні – передбачені поточними спеціальними нормативними актами про інтелектуальну власність;
- окремі – встановлені договорами на передачу прав інтелектуальної власності [9].

Право громадян на захист інтелектуальної власності закріплено у ст. 54 Конституції України, а спеціальні способи захисту прав інтелектуальної власності – у ч. 2 ст. 432 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Однак порядок і способи цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав, а також способи забезпечення позову у справах про порушення авторського права і суміжних прав передбачено лише Законом України «Про авторське право і суміжні права». Відповідно до цього Закону захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством (ст. 51). Суб'єкти авторського права мають право звертатися за захистом свого авторського права в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їхньої компетенції. Зокрема, мають право: вимагати визнання та поновлення своїх прав; звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право чи створюють загрозу їх порушення; подавати позови як про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, так і про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду; вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права і (або) суміжних прав; брати участь в інспектуванні виробничих приміщень, складів, технологічних процесів і господарських операцій, пов'язаних із виготовленням примірників творів, фонограм тощо, щодо яких є підстави для підозри про порушення або загрозу порушення авторського права; вимагати публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права та прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права і суміжних прав (ч. 1 ст. 52).

Також відповідно до ч. 2 ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» «суд має право постановити рішення чи ухвалу про:

- а) відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої порушенням авторського права і (або) суміжних прав, з визначенням розміру відшкодування;
- б) відшкодування збитків, завданих порушенням авторського права і (або) суміжних прав;
- в) стягнення з порушника авторського права і (або) суміжних прав доходу, отриманого внаслідок порушення;
- г) виплату компенсації, що визначається судом, у розмірі від 10 до 50 000 мінімальних заробітних плат замість відшкодування збитків або стягнення доходу;
- г) заборону опублікування творів, їх виконань чи постановок, випуску примірників фонограм, відеограм, їх сповіщення, припинення їх розповсюдження, вилучення (конфіскація) контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення, публікацію у пресі інформації про допущене порушення тощо, якщо під час судового розгляду буде доведено факт порушення авторського права і (або) суміжних прав або факт наявності дій, що створюють загрозу порушення цих прав;
- д) вимагати від осіб, які порушують авторське право і (або) суміжні права позивача, інформацію про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів і об'єктів суміжних прав, про

прилади обходу технічних засобів та про канали розповсюдження».

Суд може постановити рішення про накладення на порушника штрафу у розмірі 10% суми, що присуджена судом на користь позивача (ч. 3 ст. 52 Закону). А також може прийняти рішення про вилучення або конфіскацію всіх контрафактних примірників творів, фонограм тощо, якщо встановлено, що вони були виготовлені чи розповсюджені з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, а також приладів обходу технічних засобів захисту (ч. 4 ст. 52 Закону).

Стаття 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначає основні порушення авторського права і (або) суміжних прав, які дають підстави для судового захисту.

Одним із найпоширеніших порушень особистих немайнових прав автора є плагіат. Судові справи про плагіат зазвичай дуже складні, тому що довести факт плагіату не просто. Суд не завжди може знайти відповідь на окремі питання, що мають істотне значення для вирішення справи. Для доведення своєї позиції, окрім інших доказів, бажано надавати висновки компетентних спеціалістів, експертів тощо. Велике значення для винесення рішення у справі має висновок судової експертизи, яку може призначити суд.

Не можна заперечувати і той факт, що внаслідок плагіату автору завдається як майнова, так і немайнова шкода. Для отримання рішення суду про відшкодування збитків особа, авторські права якої порушено, повинна довести факт спричинення збитків і їх розмір. У розмір цих збитків додатково може бути включено судові витрати і витрати, пов'язані з оплатою адвокатської допомоги.

Із цього приводу Н.П. Бааджи зазначає, що критерії, передбачені Законом України «Про авторське право і суміжні права», які враховуються для визначення розмірів збитків, що повинні бути відшкодовані особі, права якої порушені, мають загальний характер і не дозволяють повністю відновити порушені авторські права. У зв'язку із цим сформульовано такі спеціальні критерії, зумовлені специфікою авторських прав, які мають враховуватись під час визначення шкоди, завданої неправомірним використанням останніх: строк і спосіб неправомірного використання об'єктів авторського права; права, які порушені; коло осіб, що отримало можливість використовувати твір унаслідок його неправомірного розповсюдження; особа (автор чи його правонаступники), якій завдано шкоди [10].

З аналізу судової практики стосовно розгляду спорів про порушення авторських прав унаслідок плагіату вбачається, що переважно захист здійснюється такими способами:

- заборона подальшого використання незаконно створених творів;
- стягнення компенсації та моральної шкоди;
- опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення авторських прав і зміст судового рішення щодо такого порушення.

Стосовно можливості застосування одразу декількох способів захисту авторських прав Вищий господарський суд України роз'яснює, що за приписами, зокрема ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права», у зв'язку з порушенням авторського права і (або) суміжних прав є можливим одночасне застосування кількох передбачених зазначеною статтею способів цивільно-правового захисту таких прав, зокрема в різних судових провадженнях [11]. Однак недопустимим є одночасне застосування таких способів захисту, як відшкодування збитків і стягнення компенсації в межах одного позову.

Плагіат є порушенням як правових, так і етичних норм. Майбутнє науки залежить не тільки від дотримання законодавства і нормативних актів, а також від дотримання

принципів етики взаємовідносин учасників наукової спільноти.

За порушення авторських прав, зокрема у разі, коли праволодітьцю завдано матеріальної шкоди у значному, великому чи в особливо великому розмірі, встановленому законом, або у разі, якщо злочин вчинено повторно чи з використанням службового становища, настає кримінальна відповідальність.

Чинне кримінальне законодавство України представлене основним нормативним актом – Кримінальним кодексом України (далі – КК України), який, на жаль, не містить окремого розділу про злочини, пов'язані з використанням об'єктів авторського права.

Усі об'єкти авторського права і суміжних прав, перелік яких визначений у ЦК України і Законі України «Про авторське право і суміжні права», охороняються ст. 176 КК України, у якій виділено такі порушення: незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних; незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення; їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дисках, інших носіях інформації; інше умисне порушення авторського права і суміжних прав, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі.

З огляду на те, що злочин є закінченим із моменту настання матеріальної шкоди у значному розмірі, вбачається, що стаття 176 КК України охороняє лише майнові права автора. Тобто плагіат не є злочином у разі, якщо він не заподіяв значної матеріальної шкоди автору, і кваліфікується за ст. 512 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). Також стаття 512 КУпАП передбачає відповідальність за незаконне використання об'єкта прав інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом.

Адміністративно-правовий захист авторських прав полягає в розгляді і вирішенні суперечки органом державного управління. Процедура розгляду простіша, ніж у цивільному судочинстві. Правовою основою є КУпАП і закони України «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» тощо. Підставою для притягнення до адміністративної відповідальності є адміністративний проступок. Адміністративна відповідальність виражається у застосуванні певних видів адміністративних стягнень. Ці стягнення є специфічними за змістом і відрізняються від заходів кримінального покарання, дисциплінарного впливу і майнової відповідальності. Видами адміністративних стягнень у сфері інтелектуальної власності є: штраф; конфіскація незаконно виготовленої продукції, обладнання і матеріалів, призначених для її виготовлення; відшкодування шкоди; спростування неправдивих, неточних чи неповних відомостей. Адміністративно-правову відповідальність мають право застосовувати суд, Антимонопольний комітет України, Державна служба інтелектуальної власності, державні інспектори у справах інтелектуальної власності.

У юридичній літературі висловлюється думка щодо ефективності самозахисту авторських прав у разі їх порушення внаслідок плагіату. Адже звернення з позовною заявою за будь-якого порушення авторських прав не видається ефективним щодо їх захисту. Способи самозахисту авторських прав у разі їх порушення внаслідок плагіату повинні бути направлені, зокрема, на: припинення подальшого

розповсюдження незаконно створеного твору, доведення до загального відома інформації про допущений плагіат та відшкодування автору збитків, заподіяних внаслідок плагіату.

Отже, реалізуючи право на самозахист авторських прав у разі їх порушення внаслідок плагіату, автори і їх правонаступники можуть звертатися до плагіатора з вимогою про:

- припинення розповсюдження неправомірно створеного твору; вилучення та припинення подальшої реалізації друкованої продукції, створеної з порушенням авторських прав;

- опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності, неправомірне використання твору без згоди та зазначення імені автора (плагіат);

- вилучення незаконно створених об'єктів авторського права, зокрема тезисів, статей, дисертацій тощо, з переліку наукових робіт автора-плагіатора;

- відшкодування шкоди, завданої автору за порушення його прав внаслідок плагіату [12].

Таким чином, збільшення практики самозахисту авторських прав є необхідністю сьогодення, оскільки сприяє настанню ряду позитивних подій: зменшення кількості справ у судах; швидке розв'язання наявних конфліктів, оскільки вимога про порушення буде направлятися безпосередньо порушнику; налагодження стосунків із користувачем авторських прав, який допустив їх порушення, тощо.

На превеликий жаль, сьогодні складається така ситуація, коли важко знайти галузь науки, яку б оминув плагіат.

Так, нині дуже страждає від плагіату наукова сфера. У результаті з'являються такі негативні наслідки, як: порушення прав авторів, погіршення якості наукової діяльності, відсутність нових наукових досягнень, зневажливе ставлення до чужої інтелектуальної роботи, а також негативний вплив на репутацію наукового закладу, де працює (або навчався) плагіатор.

О.Ф. Скакун із цього приводу зазначає, що «від ефективності наукової діяльності учених-правознавців залежить якість нормотворчості, а також правовідносин у суспільстві. Рівнем розвитку юридичної науки визначається якість пояснення, прогнозування й управління правовими процесами, що базуються на її положеннях. Адже юридична наука не зводиться лише до механізму добування нового знання. Вона виконує ще й низку важливих соціальних функцій, які роблять її значущим елементом будь-якого цивілізованого суспільства» [13].

Велика можливість порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності виникає завдяки стрімким темпам розвитку і розповсюдження цифрової інформації за допомогою мережі Інтернет, а також швидкому і легкому доступу до її джерел. Розміщені в Інтернеті твори переважно належать до творів літератури, мистецтва, науки тощо і в багатьох випадках є об'єктами, охоронюваними авторським правом. Таким чином, розроблення ефективних засобів захисту авторських прав у мережі Інтернет є важливим завданням сьогодення.

Серед указаних засобів можна виділити спеціальні програми, які дозволяють виявити плагіат у студентських та наукових роботах. Це, наприклад, програма *Anti-Plagiarism* [14], яка, за даними мережі Інтернет, використовується у понад 300 університетах, серед яких близько 30 українських. Програма *Copy Leaks* працює з великою базою даних (понад шістьдесят трильйонів сторінок), підтримує різні формати файлів, розрізняє будь-яку мову текстів, що перевіряються. Програма *Paper Rater* є не лише одним із найкращих сервісів перевірки, а ще й пропонує додаткові інструменти, такі як перевірка граматики і написання речень, адже вона була створена лінгвістами. Усі ці програми

призначені для виявлення плагіату, проте мають деякі недоліки, зокрема іноді програма виділяє всі випадки збігу, незважаючи на те, що не всі вони є плагіатом. Однак швидке виявлення неправомірного запозичення чужого матеріалу є значною перевагою таких програм.

З вищевикладеного можна дійти висновку, що тільки користувач може прийняти остаточне рішення: є виділений фрагмент тексту випадком плагіату чи ні, оскільки детектори плагіату допускають помилки, адже вони лише машини, і без людини розумної не дуже корисні. Тобто для виявлення плагіату необхідно умовою, крім програмного забезпечення, є досвідчена людина.

Важливою подією у 2016 р., яка має на меті формування в Україні механізмів припинення порушень авторського права на літературні твори в мережі Інтернет і реальний захист прав та інтересів суб'єктів авторського права, є масштабна реформа сфери інтелектуальної власності, у рамках якої Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності Національної Академії правових наук України ініціює новий проект, метою якого є забезпечення захисту прав авторів, видавців і розповсюджувачів книг у мережі Інтернет. Цей проект передбачає такі етапи:

«1. Збір та систематизація інформації про наявні факти незаконного розміщення примірників літературних творів у мережі Інтернет.

2. Встановлення осіб, які мають виключні майнові авторські права на відтворення і розповсюдження примірників літературних творів, що незаконно розміщені в мережі Інтернет.

3. Підготовка та направлення до порушників авторського права обґрунтованих претензій, спрямованих на припинення наявних порушень та попередження вчинення нових.

4. Розроблення і впровадження механізму співробітництва з веб-сайтами, на яких розміщуються примірники літературних творів, для переведення їх діяльності у правове поле» [5].

Висновки. Отже, підсумовано, що насамперед охорона авторського права є одним із способів стимулювання творчої діяльності та, відповідно, збагачення національної культурної спадщини. З Бернської конвенції вбачається, що підвищення стимулу в авторів залежить від зростання рівня охорони авторського права, а підвищення авторитету країни залежить від збільшення кількості інтелектуальних творів у цій країні. Не піддається сумніву, що кожен учасник інтелектуальної діяльності бажає бути повністю захищеним від посягань на його авторські права.

Для отримання відповідної правової охорони всі об'єкти авторського права повинні відповідати двом основним критеріям: по-перше, мати творчий характер і, по-друге, бути вираженими в об'єктивній формі, що дозволяє їх відтворення.

Таким чином, необхідно зазначити, що загалом об'єкти авторського права в нашій державі захищені на достатньому рівні, однак на законодавчому рівні залишаються нерозв'язаними багато проблем, що пов'язані зі специфічними і складними результатами інтелектуальної творчої діяльності.

Список використаної літератури:

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю.С. Шемшученко (гол. редкол.) та ін. – К. : Українська енциклопедія, 2003. – Т. 5 : П–С. – 2003. – 736 с.

2. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / за ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К. : Істина, 2004. – С. 313.

3. Шишка Р.Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект : дис. ... докт. юрид. наук /

Р.Б. Шишка ; Нац. ун-т внутр. справ. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – С. 370.

4. Петрицин Н.Т. Деякі проблеми цивільної відповідальності: порівняльний аналіз / Н.Т. Петрицин // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 756–759.

5. Інтелектуальна власність в Україні: погляд з XXI ст. : Збірник наукових праць за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25–26 вересня 2014 р. / за заг. ред. О.В. Черевка, О.П. Орлюк. – Черкаси : Чабаненко Ю.А., 2014. – 182 с.

6. Тимченко Г.П. Способи та процесуальні форми захисту цивільних прав : дис. ... канд. юрид. наук. / Г.П. Тимченко. – Х., 2002.

7. Право інтелектуальної власності : [підручник] / [О.І. Харитонова, С.О. Харитонов, Т.С. Ківалова, В.С. Дмитришин, О.О. Кулініч, Л.Д. Романадзе та ін.] ; за заг. ред. О.І. Харитонової. – К. : Юрінком Інтер, 2016. – 540 с.

8. Орлюк О. Захист прав інтелектуальної власності: проблеми правозастосування / О. Орлюк // Інтелектуальна власність. – 2007. – № 2. – С. 24–29.

9. Шишка Р.Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект : [монографія] / Р.Б. Шишка. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – С. 304.

10. Бааджи Н.П. Відшкодування шкоди, завданої непропорційним використанням авторських прав : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Н.П. Бааджи. – О., 2010. – С. 11.

11. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти авторського права і суміжних прав (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України) : Оглядний лист Вищого господарського суду України від 6 травня 2005 р. № 01J8/784.

12. Ульянова Г.О. самозахист авторських прав за їх порушення внаслідок плагіату / Г.О. Ульянова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2012. – Вип. 18. – С. 111–113.

13. Скакун О.Ф. Потребою часу є прийняття деонтологічного (етичного) кодексу учених-правознавців України / О.Ф. Скакун // Юридична наука і практика. – 2011. – № 1. – С. 6.

14. Етичний кодекс ученого України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ippi.org.ua/etichnii-kodeks-uchenogo-ukraini>.

15. Anti-Plagiarism [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://antiplagiarism.net/ru/blogs/best-plagiarism-checker/>.

16. Захист прав авторів, видавців, розповсюджувачів книг у мережі Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ndiiv.org.ua/uk/zahist-prav-avtoriv-vidavtsiv-rozprovsvyudzhuvachiv-knig-u-merezhi-internet/>.